

SINFÓNÍUHLJÓMSVEIT
ÍSLANDS

Rússneskir meistarar

23. október 2014

MENNTA- OG
MENNINGARMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Reykjavíkurborg

Vinsamlegast hafið slökkt á farsímum meðan á tónleikum stendur.

Tónleikagestir eru beðnir um að klappa aðeins í lok tónverka.

Tónleikarnir eru í beinni útsendingu á Rás 1 og verða aðgengilegir í tvær vikur á www.ruv.is.

Áætluð timalengd verka:

Kletturinn: 15'00''

Rókókó-tilbrigðin: 18'00''

Sinfónía nr. 9: 28'00''

Aðalstyrktaraðili:

GAMMA

@icelandsymphony

#sinfo14

www.sinfonia.is

Rússneskir meistarar

Tónleikar í Eldborg 23. október 2014 » 19:30

Pascal Rophé hljómsveitarstjóri

Tanja Tetzlaff einleikari

Sergej Rakhmanínov

Kletturinn, sínfónísk fantasía, op. 7 (1893)

Pjotr Tsjajkovskij

Rókókó-tilbrigðin í A-dúr, op. 33 (1876)

Hlé

Dmítrij Shostakovitsj

Sinfónía nr. 9 í Es-dúr, op. 70 (1945)

Allegro

Moderato

Presto

Largo

Allegretto

Pascal Rophé

hljómsveitarstjóri

Franski hljómsveitarstjórinn Pascal Rophé er einn virtasti málsvári tónlistar 20. aldarinnar og kemur reglulega fram sem gestastjórnanndi helstu sínfóníuhljómsveita og samtímahópa í Evrópu. Einnig hefur túlkun hans á sínfónískum tónsmíðum 18. og 19. aldar vakið verðskuldaða athygli. Jafnvægið sem ríkir þarna á milli er í fullkomnu samræmi við þær þrjár tónsmíðar sem hafa verið meginhvatinn á stjórnanndaferli hans: *Vorblót* Stravinskíjs, *Le Marteau sans maître* eftir Pierre Boulez og níunda sínfónía Beethovens. Rophé stjórnaði Sínfóníuhljómsveit Íslands í maí 2013 á tónleikum Listahátíðar í Reykjavík við frábærar undirtektir.

Rophé nam við Conservatoire National Supérieur de Musique í París og 1988 hlaut hann önnur verðlaun í alþjóðlegu Besançon-keppninni. Í kjölfarið, eða frá árinu 1992, starfaði hann náið með Pierre Boulez og Ensemble Intercontemporain ásamt David Robertson. Rophé hefur starfað með virtustu hljómsveitum Frakklands, BBC-hljómsveitunum í Bretlandi, Ulster-hljómsveitinni, NHK sínfóníuhljómsveitinni og Norsku útvarpshljómsveitinni svo fáeinar séu nefndar. Rophé var tónlistarstjóri Konunglegu fílharmoníuhljómsveitarinnar í Liège um þriggja ára skeið til 2009 en tók í upphafi þessa starfsárs stöðu tónlistarstjóra Orchestre national des Pays de la Loire.

Rophé stjórnað óperum reglulega og leggur áherslu á að ópera, rétt eins og samtímatónlist, eigi að vera hlustendum jafn aðgengileg og hin svokölluðu hefð- eða venjubundnu verk á tónleikadagskrám. Rophé hefur stjórnað fjölda upptaka meðal annars með Frönsku útvarpshljómsveitinni, BBC-hljómsveitinni í Wales og Konunglegu fílharmoníuhljómsveitinni í Liège og hlotið einróma lof tónlistargagnrýnenda.

Tanja Tetzlaff

einleikari

© Giorgia Bertazzi

Þýski sellóleikarinn Tanja Tetzlaff flytur jöfnum höndum einleiks- og kammerverk klassísku meistaranna og tónsmíðar 20. og 21. aldarinnar. Tetzlaff hefur komið fram með fremstu hljómsveitum Evrópu, Bandaríkjanna og Ástralíu. Hún er framúrskarandi kammertónlistarmaður og stofnaði ásamt Christian bróður sínum Tetzlaff-kvartettinn. Tanja Tetzlaff kom síðast fram á Íslandi á Listahátíð í Reykjavík 2010 ásamt Christian Tetzlaff og Leif Ove Andsnes.

Tanja Tetzlaff nam hjá Bernhard Gmelin í Hamborg og Heinrich Schiff í Mozarteum í Salzburg. Í kjölfar góðs gengis í mörgum alþjóðlegum keppnum hefur Tetzlaff leikið með þekktum hljómsveitum á borð við Tonhalle-hljómsveitina í Zürich, Bayerische útvarpshljómsveitina, Þýsku kammerfílharmoníuna í Bremen, Fílharmoníuhljómsveit franska útvarpsins, Orchestre de Paris og Sinfóníuhljómsveit Cincinnati. Hún hefur unnið með hljómsveitarstjórunum Lorin Maazel, Daniel Harding, Philippe Herreweghe, Roger Norrington, Vladimir Ashkenazy, Dmítrij Kitajenko, Paavo Järvi, Michael Gielen og Heinz Holliger og fleirum.

Kammertónlist skipar stóran sess hjá Tetzlaff og kemur hún reglulega fram á tónleikum á virtum kammerhátíðum í Bergen og Edinborg ásamt Heidelberger Frühling- og Heimbach-hátíðunum. Meðal samstarfsmanna hennar í kammertónlistinni má nefna Lars Vogt, Leif Ove Andsnes, Alexander Lonquich, Antje Weithaas, Florian Donderer, Baiba og Lauma Skride og Christian Tetzlaff.

Tanja Tetzlaff leikur á selló frá árinu 1776 sem smíðað var af Giovanni Baptista Guadagnini.

Sergej Rakhmanínov

Kletturinn (Utyos)

Sergej Rakhmanínov (1873-1943) var einn af eftirtektarverðustu píanóleikurum sinnar samtíðar. Líf hans eftir að hann yfirgaf Rússland stuttu eftir byltinguna 1917 og allt til dauðadags, hverfðist að mestu leyti um tónleikasviðið, annað hvort sem hljómsveitarstjóri eða einleikari. Hann var innan við tvítugt þegar hann útskrifaðist frá Tónlistarháskólanum í Moskvu, bæði sem píanóleikari og tónskáld, og naut óhemju vinsælda allt þar til fyrsta sínfónían hans var frumflutt. Á einni nóttu hrundi tilvera Rakhmanínovs en með sérfræðihjálp öðlaðist tónskáldið sjálfstraustið á nýjan leik sem skilaði sér í hinum glæsilega píanókonsertri nr. 2 árið 1901.

Sínfóníska fantasían *Kletturinn* er fyrsta hljómsveitarverkið sem Rakhmanínov gaf út en á þeim tímamótum stóð tónskáldið á tvítugu. Í nótnahandritinu stendur að fantasían sé samin undir áhrifum frá samnefndu kvæði Lermontovs og fyrstu tvær ljóðlínurnar séu einkunnarorð tónsmíðarinnar: „Skýið gullna dvaldi næturlangt/á brjósti risavaxins kletts“ (ísl. þýðing Reynir Axelsson). Þessar tvær ljóðlínur höfðu áður birst sem einkunnarorð smásögunnar *Á leiðinni* eftir Tsjechov en síðar sagði tónskáldið að innihald sögunnar væri hin raunverulega kveikja að fantasíunni. Það eru skýið og kletturinn sem eru tákngevningar tveggja ferðalanga; yndislegrar og skilningsríkrar ungrar konu og biturs, þumb-aralegs, miðaldra karlmanns sem hittast á krá í kafaldsbyl. Á knæpunni segir maðurinn stúlkunni frá raunum sínum og tilbreytingasnauðu lífi en morguninn eftir horfir hann á eftir henni halda för sinni áfram, alþakinn snjó, líkt og stór hvítur klettur.

Upphaf fantasíunnar gefur tóninn þar sem dýpri strengir leika dökkt og drungalegt stef sem gæti vísað til mannsins eða hugarástands hans og dapurlegrar tilveru en dansandi flautan, með lokkandi einleikshendingu, gæti verið í hlutverki stúlkunnar. Verkið nær hápunkti í mikilli tilfinningaólgu en hverfur að lokum inn í sára og einmanalega þögnina – rétt eins og stúlkan þegar hún hverfur sjónum mannsins.

Um tónverkið

Rakhmanínov lék *Klettinn* síðsumars 1893 fyrir *Tsjajkovskíj* sem bauðst til að stjórna verkinu í næstu tónleikaferð sinni um Evrópu. Sú varð þó ekki raunin þar sem *Tsjajkovskíj* lést þá um haustið. Rakhmanínov gaf *Tsjechov* eintak af fantasíunni með árituninni: „Til hins kæra og mikilsvirta Antons Pavlovítsj *Tsjechov*, höfundar sögunnar *Á leiðinni*, en innihald hennar, með sömu einkunnarorðum, var prógrammið fyrir þessa tónsmíð. Rakhmanínov 9. nóvember 1898.“ (ísl. þýðing Reynir Axelsson).

Sínfóníska fantasían *Kletturinn* hljómar nú í fyrsta sinn á tónleikum Sínfóníuhljómsveitar Íslands.

Þjotr Tsjajkovskíj

Rókókó-tilbrigðin

Á þeim tíma sem Tsjajkovskíj (1840-1893) samdi *Rókókó*-tilbrigðin fyrir þýska sellóleikarann Wilhelm Fitzenhagen, 28 ára gamlan virtúós og samstarfsmann úr konservatóríinu í Moskvu, áraði erfiðlega hvað tónsmíðar varðaði hjá tónskáldinu. Fantasíuforleiknum *Rómeó og Júlíu* hafði verið illa tekið í París, sem skrifast verður á hljómsveitarstjórn, og fékk ekki sérlega góða dóma í Vín af tónlistarskríbentinum Eduard Hanslick þótt vel hefði þótt takast til með flutninginn.

Tsjajkovskíj ákvað því að breyta um stefnu og taka til við önnur tónlistarform. *Rókókó*-tilbrigðin, sem útsett eru fyrir 18. aldar hljómsveit með tréblásara og horn í þörum og fremur hógværa stærð á strengjasveit, voru samin á skömmum tíma 1876. Ári síðar voru tilbrigðin frumflutt í Moskvu eftir að Fitzenhagen hafði endurraðað þeim, tekið eitt tilbrigðanna út og gert á þeim umtalsverðar virtúósiskar breytingar sem tónskáldið samþykkti eftir nokkurt þóf. Það var ekki fyrr en 1940 að upprunalega útgáfa Tsjajkovskíjs af tilbrigðunum var gefin út og er sú útgáfa oftast leikin í dag.

Tónlistin á Íslandi

Rókókó-tilbrigðin voru fyrst flutt af Sinfóníuhljómsveit Íslands 1958 í Austurbæjarbíói undir stjórn Páls P. Pálssonar. Einleikari var Erling Blöndal Bengtsson sem oftast allra hefur leikið tilbrigðin með hljómsveitinni. Erling Blöndal lék tilbrigðin 1979 og svo aftur 1987 á tónleikaferðalagi um Ísland undir stjórn Páls P., 1988 í Reykjavík og á Akureyri undir stjórn Petris Sakari og árið 2000 undir stjórn Ricos Saccani. Aðrir sem flutt hafa tilbrigðin með hljómsveitinni eru: Einar Vigfússon (1962), Karine Georgyan (1970), Miriam Ingólfsson (1988) og Jan Erik Gustafsson (1994).

Rókókóstefið, sem er þokkafullt og fingert og í ætt við stefjaefni Mozarts, er kynnt til leiks af einleikshljóðfærinu eftir stuttan hljómsveitarinnangang. Sjö tilbrigði fylgja rókókóstepinu sem öll eru samin í 18. aldar stíl en á milli tilbrigðanna kemur stutt hljómsveitarmillispil. Þegar líður á verkið kemur rómantísk hlið Tsjajkovskís betur í ljós þar sem tilbrigðin verða glæsilegri og dramatískari og lýkur á sýnikafla einleikarans. Það var Beethoven, meistari tilbrigðaformsins, sem kom tilbrigðunum á þennan stall og í stað þess að auka einungis á tilþrif laglínunnar sjálfrar notaði hann hvert tilbrigði til að skapa ákveðna stemningu.

Með tilbrigðunum dregur Tsjajkovskíj upp mynd af yndisþokka rókókótónlistarinnar fremur en að líkja eftir henni þó hljóðheimi tilbrigðanna bregði fremur til Schumanns eða Mendelssohns en ungæðingsverka Mozarts eða tónskálda frá rókókótímabilinu.

Shostakovitsj

Sinfónía nr. 9

Dmítríj Shostakovitsj (1906-1975) samdi 15 sinfóniur og má segja að þessar tónsmíðar endurspegli tíðarandann í meira mæli en tónsmíðar nokkurs annars samtímatónskálds. Sinfóniurnar voru persónulegt svar tónskáldsins við ytri samfélagslegum þáttum, pólitík og menningu sem eru á stundum innan sömu tónsmíðar bæði styrk- og veikleikar hennar. „Hann hlustaði á hjartslátt þjóðarinnar og heyrði voldugan söng hennar“ skrifaði rithöfundurinn Alexei Tolstoi um Shostakovitsj. Hann var sem listamaður ákaflega hæfileikaríkur, vann hratt, bjó yfir miklum drifkrafti og var afdráttarlaus í list sinni. Hann hafði góða listræna yfirsýn og vann oft og tíðum að tónverkum sínum í lotum og hætti ekki fyrr en hann sá fyrir endann á þeim. Hann samdi áttundu sinfóníuna á 40 dögum og hæga þáttinn í þeirri fimmtu samdi hann á aðeins þremur dögum. Vinnutaktur af þessu tagi skilaði tónskáldinu ekki einungis gæðum heldur einnig misjafnri listrænni útkomu.

Shostakovitsj var sannkallað byltingarbarn og hann sagði sjálfur að hann hefði mætt októberbyltingunni á götu úti. Hann tók sér Beethoven til fyrirmyndar og sagði hann vera fyrirrennara byltingarhreyfingarinnar: „Hetjulegur, kröftugur og glaður“. Á meðal æskuverka Shostakovitsj eru *Byltingarsinfónían* og *Jarðarfararmars til minningar um fallnar byltingarhetjur*. Hann tileinkaði aðra sinfóníu sína októberbyltingunni og þriðja sinfónían ber yfirskriftina fyrsti maí.

Níunda sinfónían er styst og léttust áheyrnar af síðari sinfóníum tónskáldsins sem kom nokkuð á óvart þar sem búist var við því að árið 1945 kæmi Shostakovitsj fram með stóra sigursinfóníu. Sinfónían var samin á stuttum tíma að sumarlagi og ruglaði léttleiki hennar rússneska ráðamenn eitthvað í rýminu. Verkið minnir frekar á *Klassísku sinfóníuna* eftir Prokofjev en nokkra aðra fyrri sinfóníu tónskáldsins sjálfs og þar sem verkið er fullt af fjöri, gamni og óvæntum uppátækjum má segja að það sé virðingurvottur við Haydn. Níunda sinfónía Shostakovitsj er líkt og fyrirrennari hennar í fimm þáttum þar sem lokapættirnir þrír eru leiknir án hlés.

Tónlistin á Íslandi

Sinfónía nr. 9 eftir Shostakovitsj hljómaði níu sinnum í Háskólabíói á árunum 1966-2006. Meðal stjórnenda voru Bohdan Wodiczko (1966), Karsten Andersen (1976), Páll P. Pálsson (1984), Vladimir Ashkenazy (2001) og Rumon Gamba (2006). Auk þess hljómaði sinfónían alls fjórum sinnum á tónleikaferð hljómsveitarinnar í júní 1999 undir stjórn Bernhards Wilkinsonar.

Það er ekki nema von að þeir sem komu til að hlusta á hetju-hljómhviðu hafi orðið fyrir vonbrigðum með fyrsta þátt sinfóníunnar. Þátturinn er fullur af léttleika, leikandi spíla-mennsku strengjanna í upphafsstefinu og hvikum einleiks-strófum tréblásaranna. Fyrsti þátturinn er glaðvær og hetjudýrkunin órafjarri. Tveggja tóna mótíf sem heyrir í básúnunum truflar framgöngu kaflans sí og æ á hnyttinn hátt og hafa gárungar nefnt þetta „Stalín-stefið“ sem ádeilu Shostakovitsj á yfirboðara sinn. Tveggja tóna mótífið er í raun upphaf annars stefs, stefs piccoloflautunnar sem á endanum er leikið af konsertmeistara hljómsveitarinnar.

Annar þátturinn hefst á hjartnæmu klarínettusólói og ekki líður á löngu þar til fleiri tréblásturshljóðfæri bætast í hópinn. Annað stef þáttarins er leikið af strengjum og er yfirbragðið dökkt og drungalegt, eins konar *valse triste*, þar sem uppbygging laglínunnar ýtir undir hik og efa.

Lokaþættirnir þrír eru leiknir án hlés en stefjaefni þeirra er skýrt og afmarkað. Í *Presto*-þættinum eru stef og hendingar sem ferðast hratt yfir í allri hljómsveitinni. Trompetinn leikur glæsilegt einleiksstef en skyndilega hægir á allri hreyfingu þáttarins og lúðraþytur málmblásara í upphafi *Largo*-kaflans gefur til kynna að eitthvað merkilegt sé í uppsiglingu; sjálfs-hugull einleikur fagottsins mætir hlustandanum, sem vissulega kemur á óvart, en á sér ef til vill dýpri og duldari merkingu. Fagottið á aftur leik í upphafi lokaþáttarins, *Allegretto*, með gamansamri hendingu. Léttleiki upphafs-þáttarins snýr aftur en í stað tilfinningaþrungsins hápunkts brýst tónlistin út í eintómum fagnaðarlátum, með alvarlegri undirtóni, þar sem hetjustemningin er víðsfjarri.

Nokkur bið var á því að Shostakovitsj kæmi fram með 10. sinfóníuna, eða átta ár. Það má annars vegar rekja til aukins áhuga Shostakovitsj á strengjakvartettum og hins vegar til slæmrar útreiðar sem sinfóníur nr. 8 og 9. fengu hjá miðstjórn kommúnistaflokksins.

Hjördís Ástráðsdóttir

Hljómsveit á tónleikum

23. október 2014

1. FIDLA

Nicola Lolli
Sif Margrét Tulinius
Zbigniew Dubik
Mark Reedman
Bryndís Pálsdóttir
Martin Frewer
Pálína Árnadóttir
Ágústa María Jónsdóttir
Júlíana Elín Kjartansdóttir
Andrzej Kleina
Margrét Kristjánsdóttir
Laufey Sigurðardóttir
Rósa Guðmundsdóttir
Olga Björk Ólafsdóttir

2. FIDLA

Gunnhildur Daðadóttir
Helga Þóra Björgvinsdóttir
Kristján Matthíasson
Þórdís Stross
Dóra Björgvinsdóttir
Ingrid Karlsdóttir
Laufey Jensdóttir
Sigurlaug Eðvaldsdóttir
Christian Diethard
Roland Hartwell
Geirþrúður Ása Guðjónsdóttir
Ólöf Þorvarðsdóttir

VIÓLA

Svava Bernharðsdóttir
Jónína Auður Hilmarsdóttir
Eyjólfur Alfreðsson
Sarah Buckley
Guðrún Þórarinsdóttir
Þórarinn Már Baldursson
Ásdís Runólfssdóttir
Kathryn Harrison
Stefanía Ólafsdóttir
Vigdís Másdóttir

SELLÓ

Sigurgeir Agnarsson
Hrafnkell Orri Egilsson
Bryndís Björgvinsdóttir
Sigurður Bjarki Gunnarsson
Auður Ingvadóttir
Margrét Árnadóttir
Júlía Mogensen
Helga Björg Ágústsdóttir

BASSI

Hávarður Tryggvason
Páll Hannesson
Dean Ferrell
Jóhannes Georgsson
Richard Korn
Þórir Jóhannsson

FLAUTA

Hallfríður Ólafsdóttir
Martial Nardeau
Melkorka Ólafsdóttir

ÓBÓ

Daði Kolbeinsson
Peter Tompkins

KLARÍNETT

Arngunnur Árnadóttir
Einar Jóhannesson

FAGOTT

Michael Kaulartz
Rúnar Vilbergsson

HORN

Joseph Ognibene
Emil Friðfinnsson
Stefán Jón Bernharðsson
Lilja Valdimarsdóttir

TROMPET

Einar Jónsson
Guðmundur Hafsteinsson

BÁSÚNA

Sigurður Þorbergsson
Oddur Björnsson
David Bobroff, bassabásúna

TÚBA

Nimrod Ron

HARPA

Elisabet Waage

PÁKUR

Eggert Pálsson

SLAGVERK

Frank Aarnink
Árni Áskelsson

Anna Kristín Einarsdóttir framkvæmdastjóri
Árni Heimir Ingólfsson listrænn ráðgjafi
Margrét Sigurðsson fjármálafulltrúi
Grimur Grímsson sviðsstjóri

Anna Sigurbjörnsdóttir tónleikastjóri
Hjördis Ástráðsdóttir fræðslustjóri
Margrét Ása Jóhannsdóttir nátna- og skjalavörður
Sigbör J. Guðmundsson sviðsstjóri

Margrét Ragnarsdóttir markaðs- og kynningarstjóri
Greipur Gíslason verkefnastjóri
Una Eyþórsdóttir mannauðsstjóri
Monika Abendroth umsjónarmaður

Á döfinni

Rumon stjórnar Korngold

Fim. 6. nóv. » 19:30

Sveinn Lúðvík Björnsson hefur skapað sér sérstöðu meðal íslenskra tónskálda með stuttum og hnitmiðuðum verkum – enda hefur hann verið kallaður „ljóðskáldið í hópi tónskálda“. Á þessum tónleikum verður frumfluttur klarínnettukonsert sem hann samdi sérstaklega fyrir Einar Jóhannesson sem er einn af okkar dádustu tónlistarmönnum.

Rumon Gamba var um árabíl aðalstjórnandi Sinfóníuhljómsveitar Íslands og er ávallt áfúsugestur hér á landi. Nú gegnir hann stöðu aðalstjórnanda við Sinfóníuhljómsveit Álaborgar.

Vincent d'Indy

Le camp de Wallenstein

Sveinn Lúðvík Björnsson

Klarínnettukonsert

Erich Wolfgang

Korngold Sinfónía

Rumon Gamba hljómsveitarstjóri

Einar Jóhannesson einleikari

Sellókonsert og sinfónía

Fim. 27. nóv. » 19:30

Efnisskráin tengist Bretlandseyjum og byrjar undan vesturströnd Skotlands þar sem hinn tvítugi Mendelssohn lýsir fegurð Fingals-hellis á eyjunni Staffa. Það er ávallt spennandi að heyra ný tónverk og Bryndís Halla frumflytur sellókonsert eftir bresk-íslenska tónskáldið John Speight.

Þá flytur hljómsveitin 4. sinfóníu hins enska Ralphs Vaughan Williams en með henni tók hann nýja og ferska stefnu í tónsköpun sinni.

Felix Mendelssohn-Bartholdy

Fingalshellir, forleikur

John Speight

Sellókonsert

Ralph Vaughan Williams

Sinfónía nr. 4

Israel Yinon hljómsveitarstjóri

Bryndís Halla Gylfadóttir einleikari

PANTAÐU FYRIR TÓNLEIKA

Er ekki tilvalið að gæða sér á gómsætu smurbrauði í hléi eða eftir tónleika? Það getur þú gert ef þú pantar áður en tónleikarnir hefjast. Maturinn bíður svo tilbúinn eftir þér.

Ekki er hægt að panta brauð úr eldhúsinu eftir að tónleikum lýkur.

Talaðu við þjónana okkar í Hörpu og þeir taka niður pöntunina þína.

smurstöðin